Fotografie: Oscar Damad

Vijfhoekpark

'Je moet de natuur op z'n beloop laten, maar het ook niet laten verwilderen.'

'Vroeger was het Vijfhoekpark in Zaandam een recreatiepark met een zwembad en een gazon dat voortdurend werd gemaaid.' Beheerder Wilco Mooij: 'In 1987 is de maaimachine vervangen door Schotse hooglanders. Het is sindsdien een heel ander park geworden, met veel meer de nadruk op natuur. We werken hier op ecologische wijze, maar dat betekent niet dat we het verwaarlozen. Oude bomen die omvallen laten we bewust liggen. Na verloop van tijd zijn deze dan helemaal verdwenen. Doordat andere bomen met wortels en al uit de grond worden getrokken, komen er grote gaten in de grond. Die lopen dan vol water, waardoor er in de poeltjes nieuwe biotopen ontstaan. Als je een boom zou omzagen dan had je dat niet. In de verrotte boom kunnen muisjes, egels en heggenmussen schuilen voor roofdieren, en vinden ze een plek om hun nesten te bouwen. Ze kunnen er ook goed naartoe vluchten als er honden aan komen. Onder de bladeren schuilen vaak egels. Je moet dus vooral geen bladeren gaan weg harken.
Het is leuk om een rondje te lopen door het park, want je kijkt je ogen uit. In dit relatief kleine gebied van 20 hectare, waarvan vier hectare water, loop je langs rietland, moeras, loofbos en dennenbos. Af en toe maai ik de koppen van de akkerdistels, want anders verruigt en verwildert het gebied te veel. Elzenbomen groeien relatief snel. Van de takkenbossen maak ik takkenrillen, die gebruikt worden voor de natuurlijke beschoeiing rond de vijver. Het riet maai ik alleen af aan de bovenkant. Hierdoor ontwikkelen zich heel andere plantensoorten.
Je ziet de natuur ook veranderen. Vogels worden groter en er komen steeds meer Vlaamse gaaien en spechten. Ook het aantal exoten neemt toe. In het park hebben we een reigerkolonie, een ooievaarspaal en een broedkast voor uilen en torenvalken. Ook zijn er talloze broedplaatsen van spechten en parkieten. We laten dit lekker op z'n beloop, want het zijn mooie vogels. De Schotse hooglanders kies ik speciaal uit op hun karakter. Ze moeten wel betrouwbaar en lief zijn als ze hier rondlopen. Maar mensen moeten ze ook respecteren. Het zijn geen teddyberen die je kunt aaien.
Je moet de wisselwerking tussen ecologie en recreatie in de gaten houden. Natuurliefhebbers komen graag naar dit park op zoek naar planten, paddenstoelen, insecten en vlinders. Maar veel mensen gebruiken het ook om te wandelen, te trimmen of de hond uit te laten. In bepaalde jaargetijden zitten er zelfs 's nachts hengelsporters te vissen. Toch zijn er veel Zaankanters die nog nooit in het park zijn geweest. Ze zouden een keer moeten komen kijken, want er is genoeg te zien!'

Tips Vijfhoekpark: *Corneliahoeve Westzaan* *Vuurlinie Route* *Zuiderpolder Assendelft Zuid* *Architraaf* *Zaanse taal*

Fotografie: Oscar Damad

Volkspark

‘Het park is een mooi excuus om elkaar te ontmoeten en leuke ideeën uit te voeren.’

‘Op 17 juni 1890 schonk houthandelaar en dijkgraaf C. Corver van Wessem een weilandje aan Zaandam om er een park van te maken. Het Volkspark is het oudste park van Zaandam, maar ook het kleinste. En de grenzen zijn in de loop der tijd zelfs nog verder naar binnen opgeschoven.’ De Vrienden van het Volkspark zitten klaar met koffie en koek om enthousiast te vertellen over ‘hun’ park. ‘De Zaanse bevolking was zo blij met het park dat men er een gedenkzuil voor Corver van Wessem plaatste. Het park had een mooi houten koffiehuis in Jugendstil, een muziekkoepel voor bruiloften en feesten, en drie bruggetjes over de vijver. Jammer genoeg zijn die later verdwenen, en werd het park uiteindelijk verwaarloosd. Maar toen de gemeente ‘deze enige groene hectare in Zaandam-West’ een paar jaar geleden wilde opheffen, kwam de buurt daar tegen in opstand. En met succes!
Het park kreeg een grote opknapbeurt om het in de oude luister te herstellen. Wie het nu bezoekt ziet een mooi parkje in de Engelse landschapsstijl, met slingerende paadjes, lange zichtlijnen en veel afwisseling in plantkeuze en -kleur. De prachtige toegangsboog met het lampje er onder en de 220 meter hekwerk zijn gemaakt door smederij Kaaijk. Aan de hand van oude foto’s heeft hij replica’s van het oude hekwerk gereconstrueerd. Daardoor heeft het park een duidelijk herkenbaar gezicht gekregen. Ook het bruggetje is weer teruggeplaatst.
Sinds de heropening in 2008 is het echt een ontmoetingsplaats voor de buurt. We noemen het zelf ‘het Vondelpark van Oud-West’, vanwege de ongedwongen sfeer die er heerst. Het is ook een typisch Zaanse plek met zicht op een fabriek, mooie Zaanse huisjes, bedrijven en de Provinciale weg. De vaste kern van vrijwilligers bestaat uit zeven mensen, maar met activiteiten kunnen we een beroep doen op 20 vrijwilligers. Iedereen die iets met het park wil is welkom. Op 1 januari openen we het nieuwe jaar met bubbels en bollen waarbij iedereen de overgebleven champagne en oliebollen meeneemt. Het voorjaar wordt op 21 maart ingeluid door schoolkinderen die iets knutselen om het kale park weer tot leven te brengen en kleur te geven. Op Koninginnedag krijg je hier echt het Vondelparkgevoel. Natuurlijk vieren we ieder jaar ook de verjaardag van het park, op 17 juni. Op die dag zamelen we ook geld in voor een goed doel, zodat het park weer iets terug kan doen voor de gemeenschap. Ook de Dag van het Park en het Sluitfeest in september zijn echte feestjes; we genieten van al die lachende mensen in het park.’

Tips Volkspark: *Smederij Kaaijk* *Peter Voets (404 sponsoring)* *Breugems proeflokaal* *Kunstcentrum* *Slijterij Vonk*

Fotografie: Oscar Damad

Wilhelminapark

‘Het Wilhelminapark in Wormerveer heeft net zo’n geschiedenis als het Volkspark in Zaandam. Beide parken zijn tot stand gekomen door een schenking van een zakenman,’ vertelt Jaap Klomp. ‘Bij het Wilhelminapark was het Dirk Laan, firmant van Wessanen & Laan, die in 1897 het huis Zaanweg 5 en het ernaast gelegen pakhuis De Drie Papierbalen kocht. Achter het huis lag een grote tuin die bekend stond onder de naam ‘Bosch van Doorn’. In een tijd dat er in de omgeving nauwelijks bomen groeiden vond hij dat de inwoners van Wormerveer ontspanning verdienden in een boomrijke omgeving. Samen met de andere notabelen van Wormerveer richtte hij in 1898 de vereniging Wilhelminapark op.
Het huis staat er nog steeds, maar het papierpakhuis moest wijken voor de ingang van het park. De gevelsteen is later ingemetseld in de voorgevel van het Honig Breethuis aan de Lagedijk in Zaandijk. De tuin van de familie Doorn werd een flink stuk uitgebreid door de aankoop van stukken weiland. Het Wilhelminapark is aangelegd in de Engelse landschapsstijl, door dezelfde tuinarchitect als het Volkspark. Door concerten van bekende orkesten te organiseren kreeg de vereniging geld binnen. Het was de bedoeling dat het park uiteindelijk zichzelf zou bekostigen, maar dat is niet gelukt.
In het Wilhelminapark is altijd een parkwachter geweest, dus het is zeer intensief onderhouden. Bomen konden hierdoor groot en oud worden. Sommige bomen zijn wel 120-130 jaar oud. In het Volkspark zijn veel bomen gekapt tijdens diverse renovaties. Zagen de parken er vroeger bijna identiek uit, nu is het verschil groot. De grote verscheidenheid aan boomsoorten maakt het tot een arboretum. Vooral de zwarte moerbeiboom is bijzonder. Maar ook de grote zwarte berk, die bijna geheel in elkaar is gestort, maar toch nog altijd springlevend is. Er zijn veel avontuurlijke, overwoekerde paadjes in het park. Langs het hoofdpad staan linden van een eeuw oud. Dit is bijzonder voor de Zaanstreek, want normaal tref je die alleen op een landgoed aan.
Sinds drukkerij Mercurius is verhuisd is het in de lunchpauze een stuk stiller in het park. Maar er komen nog altijd veel kinderen met hun (groot-)ouders om de wilde eenden en de kippen te voeren. Het is een heerlijke rustige plek tussen de bebouwing.’

‘Een heerlijke rustige plek tussen de bebouwing.’

Tips Wilhelminapark: *BB Hal* *Engewormer* *Kerkje Krommeniedijk* *Verkade Paviljoen* *Gekroonde Duivekater*

Fotografie: Oscar Damad

Koogerpark

Menno de Haas, voorzitter van Stichting Koogerpark, organiseert met een groot aantal vrijwilligers evenementen in het park voor jong en oud. ‘Het park ligt verstopt tussen de Museumlaan en de flat van Parkzicht in Koog aan de Zaan. Je loopt eerst langs het prachtige pand van het Molenmuseum. Dat was ooit het woonhuis van de weduwe Honig, die het park heeft geschonken aan Koog. Dan ga je het bruggetje over en zie je links het minihaventje met de boten en recht voor je de fontein in een moeraslandschap boven een rietkraag met wilgen. Het theehuisje met het Duyvis Wiener paviljoen, waar regelmatig optredens zijn, zie je ook al liggen. Vanuit het parkje heb je zicht op oliemolen Het Pink. De fabriekspijpen die je overal om je heen ziet merk je al snel niet meer op. Maar ze horen er tegelijkertijd ook echt bij.
Op een beperkt oppervlak ontdek je een grote variëteit aan landschappen. Ook al is het park nog zo klein, elke keer ontdek je weer iets nieuws. In de vijver, waar soms de fontein spuit, wemelt het van de kikkers en in de omgeving schieten de salamanders voorbij.
In de winter, wanneer de ijsbaan in gebruik is en de bomen besneeuwd zijn, dan is het hier zo mooi. De zonnewende met sneeuw zorgt ook voor onvergetelijke momenten. Vanaf een afstand zie je het verwarmde koepeltje al, waar 150 mensen met glühwein bij elkaar staan en genieten van de kerstliedjes. Het licht weerkaatst dan alle kanten op, prachtig. Tijdens het paasweekeinde is het ieder jaar weer een verrassing hoe het park er bij ligt. Honderdvijftig kinderen gaan dan eieren zoeken. Soms ligt er nog sneeuw. Maar het komt ook voor dat, na een heftige regenbui, het park in één keer helemaal groen is. De ijsbaan is in de zomer een prachtig voetbalveld. En op woensdagavond voel je je op de jeu de boulesbaan even als God in Frankrijk, wanneer je hier speelt met een kaasje en een wijntje erbij. De herfst levert ook weer mooie beelden op: de bladeren variëren dan van okergeel tot robijnrood. We vinden dat het park echt gebruikt moet worden door de buurt, afwisselend voor evenementen en gewoon als park. Na de huttenbouw bijvoorbeeld - waar 120 kinderen een week lang met veel plezier de mooiste hutten maken - wordt alles weer netjes opgeruimd. Kinderen leren zo ook om respect voor hun omgeving te hebben, zonder dat het ze weerhoudt te spelen. Het park is van iedereen, dus we kunnen er allemaal iets doen.’

Het Koogerpark heeft alles in een notendop. Het is het Terschelling onder de parken.’

Tips van Menno de Haas: *Hof van Saenden* *Hembrugterrein* *Anneke Steemers* *Rondje Zaanse Schans* *Vijfhoekpark*

‘Wanneer je het gebied laat verrieten raak je een deel van de cultuur kwijt. Je moet het beschermen.’

Fotografie: Oscar Damad

Kalverpolder

‘De Nederlandse natuur is zo gevarieerd doordat mensen hebben ingegrepen. De natuurlijke rijkdom die dat heeft opgeleverd, is mooi te zien in het veenweidegebied Kalverpolder en de er naast gelegen 17e-eeuwse droogmakerij De Engewormer. Frans Wytema is vanaf zijn jonge jaren actief voor het behoud van cultureel erfgoed en natuur. ‘Deze kleine droogmakerijen en de Kalverpolder zijn nog vrijwel intact, omdat er nauwelijks of niet in is gebouwd. Daar moet je heel zuinig op zijn. Samen vormen deze prachtige polders een ecologische connectie met het Guisveld. Het kilometersverre uitzicht over het veenweidegebied is uniek.
Duizend jaar geleden trokken mensen naar het hoog gelegen veen. Het werd ontwaterd en geschikt gemaakt voor landbouw en veeteelt. In Haaldersbroek ontstond een gehucht. Omdat de agrarische activiteit in de Kalverpolder later weer afnam verruigde het gebied en ging de kwaliteit van de natuur achteruit. Sloten groeiden dicht met riet. Daardoor kwamen er wel veel andere vogels op het gebied af, die we graag wilden behouden. Maar we wilden er ook voor zorgen dat er weer meer veenweidevogels kwamen. De diversiteit aan vogels is nu bijzonder groot. Het meest kenmerkend zijn de kwetsbare soorten, zoals de tureluur, de grutto, de scholekster en de kievit.
Allerlei organisaties zetten zich via de stichting Kalverpolder in voor water, bodem, lucht, natuur en dieren, en werken samen aan het behoud van dit natuurgebied. Actieve vrijwilligers maaien het riet en zorgen er voor dat er geen bomen groeien waar roofvogels in zouden kunnen nestelen. Die aten namelijk alle jonge pullen van de weidevogels op. Er is weer een boer werkzaam, die niet in het voorjaar maait, zodat de vogels die uit het ei komen beschutting kunnen vinden op het land. Wandelaars en fietsers kunnen nu ook van het gebied genieten. Alleen in het broedseizoen is het pad afgesloten. Door de uitkijktoren van Bart Nieuwenhuijs en zijn ploeg hebben mensen ook in het broedseizoen mooi zicht op deze natuur.’

‘Dit landschap maakt deel uit van een gebied van werelderfgoedkwaliteit. De provincie Noord-Holland vindt het ook een kroonjuweel. Varend over de Zaan, van De Waakzaamheid in Koog aan de Zaan tot aan de showboot in Zaandijk, kun je mooi zien hoe de bebouwing en het landschap er in de 17e en 18e eeuw uit zagen. Ook vanaf de Julianabrug in Zaandijk heb je een prachtig uitzicht. Fabrieken waren hier vroeger niet, wel pakhuizen en statige panden waar industriëlen en kooplieden woonden. Dit beschermde dorpsgezicht is nog vrijwel intact.’

Tips van Frans Wytema: *Kerkplein Zaandijk* *Nauerna* *Bartelsluis Wormer* *Zaandijk/Zaan/Kalverpolder* *Smederij Kai Fraij*

Fotografie: Oscar Damad

Agathepark

'We voelen heel sterk dat dit ons park is.'

'Op de paden van het Agathepark scharrelen muskuseenden, kippen en hanen rond. Die zijn door mensen achtergelaten die van de dieren af wilden omdat ze teveel lawaai maakten.' Onno Boermeester, Peter Swart en Piet Bergkamp horen bij de vrijwilligersgroep die regelmatig in het park te vinden is. 'Het park is aangelegd in de jaren 30 van de vorige eeuw, en werd gefinancierd door Baars, fabrikant van sigaren, en Kaars-Sijpesteijn van de zeildoekweverij die later is overgegaan in de Forbo.
De vrouw van Kaars-Sijpesteijn heette Agathe, vandaar de naam. Het park is aangelegd rond een grote vijver, die aansluiting heeft op het Zaanse waternetwerk. Met een roei- of motorboot kun je een leuk tochtje maken. Met ijs kun je hier prachtig schaatsen, zeker als het park verlicht is. Wanneer de fontein spuit geeft dat ook een extra dimensie. Alles draait hier om leven. In het voorjaar is het een paradijs door alle bloeiende planten en bloemen, maar ook door de vlindertuin. Voor ons is de volière het centrum van het park. Kinderen en ook ouderen worden aangetrokken door de vrolijk gekleurde vogels. We hebben hier wel 15 tot 20 verschillende soorten, variërend van parkieten tot Afrikaanse vogels. De vijverhut achter de volière is gebouwd samen met leerlingen van het Trias VMBO. Het is mooi dat leerlingen uit de omgeving met een plaatselijke aannemer vakwerk hebben geleverd.
Voor de jeu de boulers, die hier drie middagen per week wedstrijdjes houden, is het ook hun park. Zij komen hier niet voor de rust, maar juist voor de gezelligheid. Veel mensen noemen het voetbalveld en de leuke speelplaats voor kinderen 'het tweede park'. Wie het pad achter het voetbalveld langs volgt, krijgt met een beetje fantasie het gevoel in een bosje te lopen.
Niet alleen de vrijwilligers, maar ook andere Krommeniërs voelen zich sterk verbonden met het park. Ad de Lange van Bar Babbels uit Krommenie organiseert hier al bijna 20 jaar het legendarische evenement Parkpop. Het is een mooi festival met een heel divers programma, waar jong en oud uit de hele Zaanstreek op afkomt. Het vindt altijd plaats direct na de zomervakantie en staat garant voor een groot feest. Door dit evenement krijgt het park extra aanzien. Ad de Lange weet talent goed te herkennen, dus je zult gegarandeerd goede bands zien spelen. Met een deel van de opbrengst worden nieuwe vogelkooien gekocht.
Mensen komen hier voor de rust en gezelligheid, of om iets te beleven. In de muziektent worden soms oecumenische kerkdiensten gehouden of optredens van een muziekkapel. De jaarlijkse hobby- en kunstmarkt trekt bezoekers uit de verre omtrek. Op zo'n dag ziet het park er even heel anders uit.'

Tips Agathepark: *'t Blauwe End* *Zwembad Crommenije* *Molen de Woudaap* *Huub van der Lubbe* *Jan Schuit*

Fotografie: Oscar Damad

Het Twiske

'De kracht zit hem in de afwisseling van intensieve recreatie en natuur.'

'De natuurwaarde is hier bijzonder hoog, ook nationaal gezien.' Marlies van Huis van recreatieschap Het Twiske: 'Het eens zo kale gebied ziet er nu zo natuurlijk uit, dat je bijna vergeet dat het aangelegd is. De variatie aan flora en fauna is erg groot. In sommige gebieden voelt het bijna als een bos, door de dieren die je voorbij ziet schieten. Als je door Het Twiske fietst, kom je altijd wel een konijn, fazant of buizerd tegen. Ook de ganzen, de Schotse hooglanders en de landgeiten geven het duidelijk iets extra's.
Op drukke dagen worden de stranden en de Avonturenspeelplaats goed bezocht. Maar met een kano kun je de volledige stilte opzoeken en vinden. We hebben hier prachtige stiltegebieden waar de natuur haar gang kan gaan. Wie de wandelroute van 16 kilometer volgt leert de natuur van het gebied het beste kennen. Er zijn moeras- en rietlanden, die laten zien hoe het oude Twiske er uit zag, maar ook weilanden, bos en ruigteterreinen. Je komt hier ook duinvegetatie tegen en er zijn opvallend veel soorten paddenstoelen en wilde planten, waaronder orchideeën. Voor de oeverzwaluwen is een speciale oeverzwaluwwand aangelegd om in te broeden. Ze kwamen overigens pas toen de wand een ander kleurtje kreeg, dat meer op zand leek.' De natuur is volop in beweging, waarbij het soms lastig is om het evenwicht te bewaren. Een meeuwenkolonie zorgde bijvoorbeeld voor veel overlast. Daarom hebben we varkens op het meeuweneiland gezet, om de nesten te verstoren en de eieren op te eten. Voor watersporters die niet wisten dat deze beesten kunnen zwemmen, was het wel een verrassing om een varken voorbij te zien komen! Bewoners van Oostzaan en Landsmeer beschouwen het gebied als hun achtertuin. Je ziet hier allerlei trends, zoals Nordic Walking, skeeleren, skaten en mountainbiken. Duikers maken graag gebruik van het duikplatform, waar onder andere een auto is afgezonken. Om te voorkomen dat er te veel door de kwetsbare natuurgebieden werd gereden, hebben we speciale mountainbikecircuits aangelegd. Als op een gegeven moment een trend voorbij is, wordt het terrein weer opnieuw ingericht.'

'Recreatiegebied Het Twiske bestaat sinds begin jaren 80. Het is ontstaan als werkverschaffingsproject in de crisistijd. Er was zand nodig voor het Coentunneltracé. Dat lag onder de veenlaag, die daarvoor moest worden afgegraven, waarbij er een grote plas ontstond. Het gebied was niet geschikt voor tuinbouw, daarvoor was het veel te zout. Wel was er in die tijd veel vraag naar recreatiegebieden voor mensen uit de stad. Aan die vraag dankt Het Twiske haar bestaan.

Tips van Het Twiske: *Dierenspeciaalzaak 't Twiske* *Avonturenspeelplaats* *Paviljoen 't Twiske* *De Klerk* *Welcome to the Future*

Fotografie: Oscar Damad

Wormer- en Jisperveld

‘Dit paradijsje is niet makkelijk begaanbaar, want het is allemaal vaarland. Groepen nemen we daarom mee in een fluisterboot.’ Paulien Dubbeld van de Poelboerderij in Wormer: ‘Ons bezoekerscentrum vind je letterlijk op de rand van de Randstad. Achter ons liggen de bedrijven en voor ons kun je nog eindeloos ver kijken, de natuur in. Bezoekers zijn altijd positief verrast door de rust en de ruimte die ze hier vinden. In het Wormer- en Jisperveld vind je een oorspronkelijk weidelandschap met weidevogels, een wijds uitzicht, water en wolkenluchten. In de winter is het ook een prachtig schaatsgebied. Dit is Holland op z’n mooist!
Vroeger lag hier hoogveen, waar vanaf Oost-Knollendam en Wormer talloze dwarssloten in werden gegraven. De grote plas De Poel zorgde via Het Zwet voor een verbinding tussen Jisp en de Zaan. Dat was belangrijk voor de traankokerijen die hier toen gevestigd waren. Het eilandenrijk fungeert sinds enkele decennia als broedgebied voor veenweidevogels. Eind februari horen we aan het geluid van de grutto dat het voorjaar er aan komt. Vogelaars uit binnen- én buitenland komen hier graag om de vogels te spotten. De twee excursieboten varen zo’n 300 keer per jaar met groepen het veld in. Onderweg vertelt de gids over de natuur, maar ook voor mensen met interesse in cultuurhistorie is het een beleving. Families die een bootexcursie boeken willen vooral genieten van de omgeving, en die belasten we niet met veel informatie.
Je kunt ook roofvogels en uilen spotten, of vleermuizen kijken in Jisp. Populair zijn de tochten van de beroepsvisser die mensen mee neemt om te laten zien wat er allemaal in het troebele water leeft. Op onze ‘wilde buitendagen’ merk je dat niet alleen kinderen, maar ook volwassenen het heerlijk vinden om op een vuurplaats zelf broodjes te roosteren en thee te maken. In het bezoekerscentrum kunnen kinderen veel informatie krijgen. Maar we willen vooral dat ze zo snel mogelijk buiten in de sloot gaan baggeren met een visnet, op het trilveen gaan springen, of vogels gaan spotten. Naast de boerderij hebben we een typisch Zaans veenweidegebied ingericht. Er grazen oud-Hollandse rassen schapen, geiten en kippen. Met een trekpont kun je naar het eiland met het trilveen waar de avonturentorens staat te wachten. Met de Aquaplay kunnen kinderen zelf de waterhuishouding van Noord-Holland in het klein regelen. Natuurlijk hebben we Zaanse ingrediënten toegevoegd zodat ze kunnen ervaren hoe bijvoorbeeld de vrachtschepen in de Zaan hun lading lossen en hoe een schutsluis werkt. Deze waterloop is zelf bedacht en met de hand gemaakt door lokale bedrijven. Het is een mooie plek om lekker vies te worden en de natuur te waarderen.’

Tips van Poelboerderij: *Aquaplay* *Airbrush en leerbewerkerij* *Witteman* *Jolanda’s verkleedkleren* *Joke Konijn*